

יוסף לואי דוד

ברשימתי "על מתינו" (ב"הפועל הצ"עיר" חרפ"א) באו על יוסף לואידור, זה שנמצא יחד עם ברנר או הדברים האלה;

יוסף לואידור, הנפש השתקנית, האיר למת, אותו הבחור הגבוה, המוצק, עובד האדמה לפני, הביישן, העלוב — גורלו במותו היה כמו בחייו — עלבון, האור טובוביל שבא לפנות-ערב לקחת את החיים מצא מתים ולא לקחם, והשני שבא — מצא רק חמשה במקום ששה. האחד ששכב קודם במרחק ידוע מהאחרים, ערום כמוהם ואף כפות בחבלים — לא נמי צא; כנראה, סחבו אה גוייתו בחבלים, להתעלל בה, — כמנהגם, והשליכוה: מי יודע לאן, התעללות זו עם כפיחה שלה יצרה את הסיפור על דבר רצחו את הרוצח, כי ביוסף לואידור תססה נפש גבור, הוא כתב רומן מזמן החשי מונאים, וכמה גבורה, דם וילדות היו שם! אלא שלא היה סיפור זה אס' תיטי די צרכה, ועתה? מי יודע גורלו של סיפור זה? לבני הנעורים ודאי היה סיפור יקר, עתה — הרי לא נמצא אוטו שילך לחפש את בחייו של המהים, ושוב אין לקטרג, הצלת-נפשות חשובה מהצלת-חבשים, ואך בכל זאת, אבדו נתיבים של ברנר, לואידור וצבי שך מבי איב, ומה לעשות? אבדו גנייתו הקדור שה של לואידור זהו עלבון יותר גדול, אם יעלה פעם העם, שבניו עשו את זאת, לגדולת-הרות — ירגיש הוא את העלבון, עתה אנו מרגישים כאב, ואין כלום: יוסף לואידור לא יימחה מרשימת קדור שינו."

עברו עשרים וחמש שנים, העם שבניו עשו זאת, לעת-עתה טרם עלה לגדולת-הרות, בינתיים נוספו לנו שנת חרפ"ט, השנה של חברון, מוצא וצפת, ושנות מאורעות מתרצין והלאה של מעשים כמעשה סבריה, כרצח מן המארג בכל פינה ועוד ועוד, אמונתנו באדם ואפילו באדם מן הישוב, באדם התרבותי, האירופי, ובתרבות עצמה — רפתה מאוד, היה בן-התרבות לאי-שימורה, מה הם כל מה שהתרחש בחרפ"א לעומת מה שנת רחש אחר-כך? לעת-עתה נשאר העל-בנות והכאבים לנו, הגויים אינם ועל-בים, אינם כואבים, ואפילו אינם מתרגשים, מילא, נעבוד מפרשה זו, אלינו, מתוך — לפנינו.

גוייתו של לואידור לא נמצאה, חקרו אחר-כך ודרשו (עיין מאמרו של "מר" דכ"י, קובץ "אוהל", שהופיע בחרפ"ב, וגם במאמרו של מרדכי קרשנר ב"בכור", בשני אלה ישנם פרטים על המקרים אז שסביב ברנר וגם פרטים וקיום על לואידור). דבר אחד הוא ברור במעט, לואידור לא נהרג מבלי להגן על עצמו, וההתעללות בנופו גם מראה על ואת צריך לשער שמי מהמתנקשים שילם בחייו, ולכן נתכו התימה והנקם בעיקר עליו, על זה שידע להשתמש בנשק, לואידור לא נחזה מרשימת קדור-שנו, ואך כתביו המעטים שנודעו במקומות שנו

נים לא זכו להתאסף. הסיפור שלו על החשמונאים או שאבד עמו, או ששקע בתור כתביד באיוו הוצאת-ספרים בארץ או בחוף-לארץ, אגב: הוא עיבר אחר-כך את הרומן הזה בצורה דרמה, ועמו-דים בודדים ממנה נמצאו במקום הרצח יחד עם דברים אחרים.

מה שנדפס מלואידור היו: סיפור גדול בשם "סוסה", ב"הצפירה" בגליציות האחר-רונים של שנת חרע"ג ובראשונים של שנת חרע"ד, בעשרים המשכים. הסיפור ההוא היה בעצם יותר עובדות ואגוזה ארץ-ישראלית על מעשי גבורה ותמונות חיים של יהודים וערבים, אך למשהו ספרותי ממש לא נצטרפו.

אחר-כך בא הסיפור "יואש", ב"השלח" חרע"ב, כרך ב"ו). כשחיפשתי פעם את הסיפור הזה ב"השלח", לא מצאתיו עברתי על פני שורת-כרכים ובתוכן-העניינים לא נמצא, אחר כך מצאתיו ב"פ"ג"ב, מול היה לאיש הזה: גם מתוכן העניינים ושם שמו ושם סיפורו.

והסיפור הוא בעצם כאילו קורץ מאר-חו החומר של סיפורו "בשל סוסה", אלא שנצטרף לתמונה שלמה, של חיי ילד ארץ-ישראלי, מעניין כי לא שומר יהודי בן-החוף לקח לו לואידור לגבור, כי אם בחור בן הארץ, וכל חיי יואש, חיי הילד, הצער, החור וכל אותה הגבורה ביחד עם פשטות-החיים עוברים בסיפור זה.

ועד לו סיפור: ב"קדחת" ב"התורן" החרשי שהופיע באמריקה בשנתו הרא-שונה, ושוב: חתיכת חיי ארץ-ישראל, חיי של פועל יהודי קודח.

ואחר-כך "עלי" (הפועל הצעיר"), המונה מתקופת ימי התנ"ך, ואך לא עלי הכהן הוא עלי זה, כי אם אחד משני אחים משבט בנימין. הסיפור כתוב בלשון תנ"כית, דבר מרופו מאוד.

בכל הדברים האלה מרגשים ועוועי נפשו של לואידור, האדם שחי בן הצד, שהיה לפרקים וכנס אליך, יושב כחצי-שעה, שותק או בגמגום משהו, ואתה רוצה לדלות ממנו דברימה, והוא נר-את לך סגור ואטום, ואתה יודע שמי עבר לזה מסתור דברמה קשה וגם נפ-שי מאוד, אין לך כוח לפתוח פיה.

זכורני כשהביא לי לקריאה את סיפורו על החשמונאים, (יותר מ-160 עמודים צרים וארוכים היה סיפור זה) קראתיו ובינתיים וכנס פעם-פעמיים, דיברנו על הסיפור, העירותיו על ליקוייה, ושבו בגמגום ושתיקה, והוא כאילו מנסה להגן על בחיבתו, אך לדיבור שלם אין האיש מגיע, וגם אחר-כך היה וכנס, עשה

וכמה שרצית לדלות ממנו מלה — לא הצלחת.

ובסיפוריו אלה דיבר בעצם לא מעט על עצמו, כלומר, זרק פה ושם יצור צות חיים, ואך כל אלה — חלשים הם לעומת התמונה המחרידה: "רגעי חיים ומות" שנודפסה (ב"הפועל-הצעיר") בשלו-שה שבועות אחרי מותו. ציור הליכה שורר לשחיטה, השור רואה את הדבי רים כאילו היה בן-אדם, והצוירים הם בולטים מאוד, אף פעם קודם לא כתב לואידור באופן כליכך צוירי, משום ומת-ריד, וכאילו את גורלו חזוה.

ומורות שם אינו שורות: דממה חרי-שית שררה, למרות קריאותיהם של האחד והשני מבני המזרח, ההולכים על ארבע נראו עצובים ביותר, בני היהודים הלכו לאס', איני יודע מדוע, אך המלים: בני היהודים הלכו לאס', פה עם קשר העניינים הזה — יש בהם איזה מובן מיוחד.

לואידור גם פרסם רשימות בקורת אחרות, רשימות בעלות-ערך, מצומצמות וקולעות.

גידולו של לואידור היה אטי, כבד-צעד, כמוהו עצמו, גמגומו ואטימותו ניכרו גם בכתיבתו, כשנעשה יותר קל בביטוי — באה ירידה, כלומר שהוא מגר-בש — הוא גם חוק, ובכל זאת מצטער אנכי ששמנו או לב להצד הסטרותי של סיפוריו אלא, יחס שלילי זה בא דוקא מתוך אמונה ביכולתו ליווני איוו רושם, כי יש עוד באדם זה השותק והאלם משהו חשוב העתיד אולי להגיע לביטוי הגון.

הוא לא השתייך לשום חוג, וידידים קרובים דומה לא היו לו, וכך עבר הציינובל שנים, ועם הגוף האבוד כאילו נעלמה גם נשמתו, לא דאגנו לגלויה, כתביו המעטים לא נאספו, אם כי ראויים היו להתאסף, בא הזמן לכפר על העוון הזה, תחילה התעניינו בכתביו אחרים מא-הנו, אך אינני יודע איך קרה שהנפסה כתשומת-לבנו, וחבל! לואידור היה לא רק אדם מיוחד במינו, אלא גם הסיפור שפר מיוחה במינו היה, וחייפשו לו דרכים משלו, בכל אופן היה אולי הראשון שנתן ביטוי לחיי-הפועל והשומר הארץ-ישראלי והתי-אמן לחזור לעומק נשמתו, ודוקא זה נשאר אדם גם אחרי מותו כלומר, כתמונה עליו את הגולל, על הסופר שבו, היתוקן התא הזה? ומתי?

והאדם בעצמו היה פועל חקלאי ארץ-ישראלי, וגם שומר, וכתיבתו נבעה מחייו, נוכח עם את זאת.